فەینی پیدرە لەبەکەتادا.. ن: ئەنریەک ئەندرسن ئەمبەرت ئەنەلەیز و: یوسف عزەدین

کورتە ئەنەلەیزەکی تەکستی فەینی پیدرە لەبەکەتادا

{نووسەر ئەوە دەنووسێت کەدەتوانێت و خوێنەریش ئەوە دەخوێنێتەوە کەدیەوێت} بەرخیس

ئەم تەکستە گەلانەوەیی نووسەری ئەرژەنتینی ئەنریەک ئەندرسن ئەمبەرت، بەسەرهاتی ئەو پیاوەیە کەبا لەگەڵ خۆی بردی، تەکستەکە دیەوێت قەناعەتت پێبکات کەهەر بەڕاستی کەسێک هەیەو ناوی پیدرەیەو پاش تووش بوونی بەنەخۆشیەکی نەناسراو و دەستنیشانەکراو لەناووی زانستیەوە، هەدی هەدی کەشی بەرەو کەم بوون و دابەزین دەچێت و تا دواجار وەک پەڕەی باێندە یان باڵندەک با دەتوانێت بەرزیبکاتەوەو لەگەڵ خۆی بیبات!؟
دانەری ئەم تەکستە لەگەڵ شاراوەترین و کاریگەرترین خاونی دەرینی بنیادەماندا مامەڵە دەکات؛ ئەویش حەز و خولیای فەینە.. توانیوویەتی ناوازەترین تەکستەکی ڕیالیزمی جادووییمان بە بخووەقێنێت و لەفەزایەکی فراوان و بەرینی داهێنەراندا، فەینی پیدرە بکاتە هاوداوەکی نامۆئلوف و سامناک!؟
دەکرا خودی نووسەر، ئەم بیرەکە ناوازەوسێیرو سەمەرەیەی کەبەدابەزین وکەمبوونەوەی کەشی پیدرە دەست پێدەکات و دواجار دەبێتە هەکاری بەرزبوونەوەو فەینی؛ لەنووسینەوەی نۆڤێت و نۆڤێللا و هاوماندکدا بەکاربهێنێت، بەڵام ئەنریک ئەندرسن ئەمبەرت وای نەکردووەو ئەگەر کەسەکیش بیەوێت ئەم بیرەکەیە بدزێت و لەژانرەکی ئەدەبیدا تەوزیفی بکات، بەبێ ئاماژەدان و کەشفکرنی سەرچاوەی دزیەکەی، تەسەوردەکەم پێش هەر شتێک، بێ ئەدەبی و بێ ڕێزی بەرانبەر بەخوێنەرانی خۆی کردووە.. کەواتە هەرگیز نەیویستووە بە ئەو خوێنەرە نمووندیە بنووسێت کەئیمبەرتە ئیکە باسی لەوەکردووە!؟ یان تەسەووری نەکردووە، خوێنەرەکی زیرەک هەبێت و دزیەکەی کەشف بکات و ئیتر لەڕەوە هەموو دیوارەکانی ئەو کەشکەی ساڵانەکە بەدزینی ئەدەبیاتی جیهانی پەکەوتەی ناوە، وەک پوولی دەمینە یەک لەدوای یەک دەڕووخێت!؟
ئاشکراشە دزین جیایە لەکەوتنە ژێر کاریگەری، یان ئیلهام وەرگرتن

لەنووسەرانی تر و یان زۆر شتوازی تری ڕۆگەپەدراوی ئاشکرا، وەک تەوزیفکردنەوەی فیکرییەک بەئاماژەکردن بەئاسۆ و فەسلی سکچاڵە نەرمتیقەکەی و دانەرەکەی.. وەک جەلالەددینی ڕۆمی دەفەرموویت؛ هەرچییەک فەربووین بەهۆکانیشمانەوە، لەعەتارەوە فەربووین..
مەبەستی لەعاریف و شاعیر؛ عەتاری دانەری لەژیکی باندییە.
ئەنریک ئەندرسن ئەمبەرت، زۆر بەسادەیی و بە گرێ و گۆ، بەخوقاندنی فانتازیایەکی تایبەت و تا ڕادەیەک هاوشێوەی ئەو ئاوگۆڕەی بەسەر کەسایەتی گریگەری سامسای کەسایەتی نەفڵڵای مەسخ-ی کافکادا دێت، ئاوگۆڕێکی تایبەت بەسەر پیدرەی کەسایەتی سەرەکی کورتە نەرمتیقی، فەینی پیدرە لەبەکەتادا دێت.. هەرچەند پیدرە وەک گریگەری سامسا، نابێتە قالەنچە؟! بەکو پیدرە هەر پیدرەیە، لەشکە و شێوە بنیادەمییەکەی خەیدایە و گەورەترین گرفتیشی دابەزینی بەردەوامی کەشیەتی، تا کار دەگاتە بەرزبوونەوەو فەینی.. ئیتر بەناچاری پیدرە داوا لەژنەکەی دەکات:
{- هیبە.. بەزەحمەت لاقم بەدەڕابی کتێبەکانەوە ببەستەرەوە.. تا پزیشکەکە دێت و چارەیەک بە ئێم دەردەی من دەبینێتەوە..
هیبە گوریسەکی قەوی و پێژیەکی هێنا، بەتوندی گوریسەکەی بەلاقییەوە گرێداو توند بەرەوخوار ڕایکێشا.. جەستەی لەبنمیچەکە جودا بووەو وەک باڵۆنێک بەنەو ژوورەکەدا فڕی و پاشان نیشتەوە}.
ئەو گەمەیەی ئێم نووسەرە ئەرژەنتینییە لەگەڵ خوێنەری دەکات، جیاوازە لەگەڵ زۆر شتوازی دیکەی نووسینی ئەدەبیات، کەکەم تا زۆر و لەزۆر کاتدا بەمەبەستی درێژکردنەوەی مەودای تێکست، کەمەبەک وەسفی بە کەک و پەڕەگرافی زیادەو دیالۆگی بەزیاد تێ ئاخنراو و هەندەک شتی تری تێکەڵ دەکرێت؛ تا هەندەی نووسەر مەبەستییەتی درێژ ببێتەوە.
لەم تێکستەو تێکستە نەرمتیقەکانی تریشیدا، ئەنریک ئەندرسن ئەمبەرت لەپانتاییەکی زۆر بەرتەسک و لەمیانی کەمترین وشەو دەربڕینەدا؛ فراوانترین و بەرینترین شتوازکانی گەیانەوە دەخووەقێنێت، ئەمە جگە لەوەی لەم تێکستەدا، پیدرە تا ئاوپێی فەین؛ لەبەکەتادا دەفڕێت و کەتایی تێکستەکەش دەبێتە سەرەتاو دەسپێکێکی تری گەیانەوەکە و بەتواویی خوێنەر ڕووبەڕووی چەندین پرسیاری دیکە دەکاتەوە!؟

ئەلبەرتە مانگوێل دەڵێت:
{ کاتێک کیبەینگ بۆگانجی لەهیندستان، هاوڕێین نەرمتیقەکانی خۆی نووسی، دەبا پێویست بایە بەو مەودایەی کەژنامەیەک بۆی دیاریدەکرد. بابەتین ڕۆژنامەکە پێی داوە لەنووسینەکیدا هەزار

وشە تێپەڕنەکات؛ بەڵام لەگەڵ ئەوەشدا سەرکەوتوو بوو لە نووسینی ئەو تێکستە ناوازانەدا، کاتێک پانتایی نووسین بەرتەسک کرایەوە، واتای ئەوە نییە ناتوانیت بنووسیت؟!}.
کەواتە هەرچەند درێژ دادەی و زەر بەڵێی قەوارەیەکی بەرچاو لە دنیای ئەدەبیاتی گەلانەوەدا داگیر دەکات، بەتایبەتیش لە ئێستادا، بەڵام هەمیشە کەم تا زۆر کەمێک نووسەری زەر باش لە دنیای ئەدەبیاتدا هەبوون، کەتوانیویانە لەمەودای کەمێک وشەو پەرەگرافی دیاریکراودا، فەزایەکی زۆر گەورەتر و کاریگەرتر لە فەزای زۆرێک لەماندا درێژکان بخوونقێنن! ئەنریک ئەندرسن ئەمبەرت، یەکێکە لەو گەلانەوە دەگمەنانەی کەبەمبەستە و لەپێناو دروست کردنی شێوازێکی نوێی گەلانەوەی ئەنتی؛ بەهەر درێژدادەی و زەر بەیێک، جۆرێک لەکوورت و چڕ و پووختکردنەوەی هاوچەرخانەی لە دنیای گەلانەوەدا داهێناوە کەهەر لەسەرەتاوە هەتدەداتە دەریایەکی بە کەتا لەماناو دەلالەت و سیمبۆل و خوێندنەوەیەکی نوێی کەچەریانە، بە هەموو ئەوەی لە دنیادا دەگوزەڕێ!؟
چەند سەیرە هەدی هەدی پیاوێک کەشی کەم بکات و دواجار بفڕێت!؟ چەند سەیرە پۆیست بکات وەک بالەنێک بەپەتێک بەشوێنکەوە شەتەکی بدەیت، یان بەدەستتەوە بیگریت و بترسیت لەوەی کەنابەت پەتەکەت لەدەست دەربچێت، چونکە بوونی ئەو پەتە لەدەستدا گرەنتی مانەوەی ئەو کەسەیە لای تۆ و لەنەو خانەوادەو کەمێکەیدا.
دەشێت خوێندنەوەیەکی سەرپێی تێکستی فەینی پیدرە لەبەکەتادا، بەتایبەت ئەگەر خوێنەرەکەی وریاو بەهەد نەبێت لەدەزینەوەی کەدەکاندا، بەڵامدا بمانبات و نەزانین ئەم تێکستە چەند سامناکەو بگرە زەر سامناکترە لەو بیانییەی کەگریگەری سامسای تێدا دەبێتە قاڵەنچەو دواتر چەن دەنگی دەگەڕێت و چەن چەنی لەشەرماندا لەپشت کەلوپەلەکانی ژوورەکەیدا خەی دەشارێتەوەو چەن چەنی وامان لەدەکات، وەک خەی هەست بەنامەبوون و ترازانێ ئەنتەلێژی و کولتووری و ژیارییەکان بکەین.
پیدرە لەجوگرافیایەکی بەرفراوانتر بەبەراورد لەگەڵ پانتایی ژوورەکەی کەسایەتی سەرەکی نۆڤێللای مەسخ هەدەسووڕێت؟ بەڵام سامناکیی کەش سووک بوونی بەردەوامی و ترسی لەفەین، بەجۆرێکە کەخوێنەر دەزانێت، فەین لای ئەو کارەسات و نەگبەتی و بەربوونەوەو خزان و هەدەرانێ بە نەو بەشایەکی بکەتا!؟
نووسەری ئەم تێکستە لەساڵی ١٩١٠دا هاتۆتە دنیاوەو لە ٢٠٠٠دا کەچی دوایی کردووەو لەدنیای ئەدەبیاتی جیهانیدا نووسەرێکی بەنامەیەو تێکست و کتێبکانی لەوانێ کتێبی (میتەدکانی هەسەنگاندنی ئەدەبی)و (کورتە نەرەتیف / تیەر و تەکنیک) وەرگێڕاونەتە سەر

زربەی زمانە زیندووەکانی دنیا.
لەزانکۆی هارڤاردی ئەمریکی ئوستادی ئەدەبیات بووو لەساڵی ١٩٦٧دا بەتە ئەندامی ئەکادیمیای ئەمریکی و لەساڵی ١٩٨٧یشدا بەتە ئەندامی ئەنجومەنی ئەدەبیاتی ئەرژەنتین.

فەینی پیدرە لەبەکەتادا

دوو مانگە وەک خەیاتی، تا ئەو پەڕی مەترسیداربوون دەردەدارە، پزیشکەکەی لەم حاڵەی بەزارە، چونکە هەشتاکە نەخشیەکەی پیدرە، جەرکی پەنهان و نەناسراوە؛ هەر بۆیە نەیتوانی چارەسەری بکات و چاکبوونەوەی نەخشەکەشی دایە دەست قەدەر و ئەویش وردە وردە، ئارامی دە و دەروون و ئەو سوکنایەتییەی کەلەدەستی دابوو، بەدەست هەنایەوە.. بەڵام زەر لەو لاواز بوو بوو، ئەمەش هەموو شتەک بوو.. پاش چەند هەفتەیەک لەخە مەڕاس دانی لەنەو جگەدا، بەتەواوی شیفای بە هات و چاک بوەوە.. هەویدەدا بیر لەڵە و لاوازییەکەی نەکاتەوە، بەڵام کاتەک گەیشتە ئەوەی هەست بەکەشی خەی نەکات، بەژنەکەی وت:

- هەست دەکەم ەندو تەندروستیم باشە.. بەڵام نازانم بە وا هەست دەکەم، ەواڵەت و شەوەم هیچ پەوەندییەکی بەمنەوە نەبەت!! کەشم سووک و لەژە لەژ هەر دەڵەی خەریکە ەڵەحم جەستەم جە بهەڵەت.
- پیر بوویت (لەوەڵامدا ژنەکەی وتی).
- لەئەستادا پەدەچەت وابەت.

لەسەرخەیی خەی پاراست و لەپانتایی خانووەکەیدا لەجموجەڵەدا بەردەوام بووە.. خواردنی دایە مریشکان و ئالیکی لەبەردەم بەرازاندا ەڵەکرد، پاشان قەفەزی چەلەکەکانی بەڵەنگەکی کەسک بەیەکرد، دواتر دارو تەختەکەی بەیەوە بەعەرەبانەیەکی یەک چەرخەیی کەلەگەراجەکەوە هەنابووی گواستییەوە.
ەژان دەواو جەستەی پیدرە تادەت سووکەڵەتر دەبەت.. شتەکی زەر نامەیە.. چاە و کلەریی و بەشاییەک لەناوەوەا، وایلەکردبوو هەست بەخاوبوونەوەیەکی بەزارکەر بکات.. ئەم خاوبوونەوەیەی بەباەن و بەقەهەوا دەچوو.
بەتوانستەکی باەا؛ توانی باز هەڵبداتە سەر دیوارەکەو بەپەاندنی پەنج پلە، بەسەر پەیژەکەدا سەرکەوەت و بەخە هەڵدانەک سەوکی

لە بەرزایی درەختەکە کردەوە.
{- خاسبوونەوەت لە نەخشی، لەجاران زۆدتر دەچێتە پێش!!}

پیدرە زۆر ترسا، خۆرایی جموجۆڵی؛ تووشی دڵەڕاوکێی کرد، چونکە بۆلای ئەوەو ئەو خۆرایی جموجۆڵەی کەهێبوو شتێکی ئاسایی نەبوو.. بە بە ویستی خۆی لەسەر ئەم ڕێتمە بەردەوام بووو.. هۆزەکیان لەبازدانێکدا سەرکەوتوو بوو کەبەسەر پانتایی مەیدانی خانووەکیانەوە، لەهەواوادا بەهەواسراوی مایەوە.. ئەمە شتێکی نائاسایی بوو، بەڵام جگەی سەرسامی نەبوو..
ئەو سێیرو سەمەرەیەی کەبەسەریدا هات، لەو بیانییەدا بوو کەوەک هەر بیانییەکی تر، ڕاهاتبوو بەوریایی و ئاگایی و هەنگاو بەرەو تەویلەی ئەسپەکان بنێت.. چونکە دێزانی یەک پەداکشانی بنەپەی بەعەردا، بەس بوو بۆ ئەوەی هەبەزێتەوە و بەدرێژایی هەی تەویلەی ئەسپەکان بەهەوادا بفڕێت.. هەر بۆیە قەی لەهەکردو پاش ئەوەی خۆی دایە پاڵ قەدی درەختەکە، دەستی دایە تەورەکەو لەناکاو خۆی بەفڕەدراوی دوور لەتەورەکە بینییەوە.. تەورەکە هەیخەتاند.. هەستیکرد کەئیدی دەفڕێت.. تاوەک ڕاوستا، تا بەوانێتە جگیربوونی تەورەکە؛ ئینجا هەندەی بەرزایی بنمیچەکە لەهەوادا بەرزبەوە، وەک پەڕەک هەوای پانکە بەرزیکردبێتەوە، کەوتەفین و پاشان بەهەوری گڕایەوەو جارێکی تر لەشوێنجگەیەکی سەر عەردە ڕەق و تەقەکە ئەقڕێگرت. بەدەنەی کەوتەلەرزین و کاتێک باوەشی بەقەدی درەختەکەدا کردبوو، هێنگی مردووان لەووکاری نیشت.
خۆرا ژنەکەی گەیشتە لای..

- هیبە، هەگەامەوەو بەرەو ئاسمان فەیم!
- قسەی پووچ! هیچ بنیادەمێک نییە بەرەو ئاسمان هەگەێتەوە.. چیت لە بەسەرهاتووە!؟

پیدرە دەستیکرد بەباس و خواسی ئەوەی بەسەریدا هاتبوو، تا قەناعەتی پێبهێنێت.. بەڵام ژنەکەی باوەی بەووودانی ئەو موعجیزەیە نەکردو سەرکەنەی کردو وتی:

- ئەمەت بۆیە بەسەردا هات، چونکە هەمیشە بیر لەوە دەکەیتەوە ببیتە یاریزانێکی سەرک.. چاوەڕێی ئەمەم لێدەکردیت.. ئەزیزەکەم یەک بازی لەم جۆرە، هۆزێک لەژان ملت دەشکێنێت.
- نا.. نا.. (پیدرە جەختی کردەوە).. من ئەستا لەڕەوە دەخزام و ئاسمان لەلای من وەک هەدەرێکی لێهاتبوو!!

پیدرێ دەستی لەنێو قەدی ئاو درەختێ بەردا کەخی پێ هاگیرکردبوو، باوەشی کرد بەژنەکیداو لەگەڵی بەرەو ماڵەوە یاندا، کردیە کەسکەی خۆاگیرکردنی.

- مەردێ خۆشویستەکەم (هیبێ وتی).

لەکاتێکدا باوەشی بەجەستەیدا کردبوو، وەک ئاوەی حەیوانێکی بچووک بێت، ئاوا دەیگوشی.. خوازیار بوو، بەرەو مەرگێکە هەبێت و لەوێندەر خەی حەشار بدات.

- پیاوەکە، تۆ منیش لەگەڵ خۆتدا هادەکەشیت.. ئاوەتا بەمەبەستی هەڵفەین، هەڵدەبەزیتەوە!!
- دەبینیت، چەند ترسناکێ لەمەوداکانی بینین بترازێیت! هیبێ تەنها یەک جووڵەی ساناو سەفەری ئاسمان دەست پێدەکات.

دەمەو عەسر، پیدرێ بەهەمنی دانیشتبوو، گاڵتەوگەپەکانی هەژنامەیەکی دەخوێندەوە، لەناکاو لەناخەوە توند پەکەنی.. ئەم پەکەنینە هەچووە نێو هەناوییەوەو پاشان وەک بەقەک، بەچەشنی خستنەکاری بزووێنەری مەکینەیەک، لەهەکشانی بەرەو سەریدا تاقەی لەهەسا.. خۆشنوودیی و شادیەکەی، بەفەینی؛ بووە ترس و هاوارکردن.
هیبێ بەخەرایی فریای کەوت و توانی لایەکی پانتەکەی بگرێت و بەرەو زەمین هایکێشێت.
ئیدی هیچ گومانێکی نەما.. گیرفانەکانی پێ لەبارستەقورسایی؛ بزماری گۆرەو وردێ ئاسن و قوڵقوشم و بەرد کرد.
بەهەرحاڵ، ئەم سەنگ و قورسایینە، کەشکەکی زەریان بە جەستەی زیادکرد.. خواروخێچ بەپلیکانەکاندا بەرەو ژوورەکەی هەیکرد.
بەناهەحەتی تەوانی جلەکانی لەبەر خەی دابکەنێت.. ژنەکەی گیرفانەکانی لەسەنگ و قورسایی خاڵیکردەوە.. پیدرێ لەسەر جگەکەی هاکشا، بەهام چەن ئەم دیوو ئاو دیو بکات لەپڕخۆفکەیدا!؟
لەکاتێکدا دەستی بەکەسکەی سیسەمەکەوە گرتبوو، بەژنەکەی وت:

- هیبێ.. دەبێت بەجێگیری بمێنمەوە، نامەقووڵ بەنووساوی بەبنمیچی ژوورەکەوە بخەوم.. سبەینێ بەیانی بانگهەشتی پزیشکەکە بکەم، تا بزانێ چیمە؟! تا سەقامگیرو جگیر بم؛ هیچم لێ بەسەرنایێت.. بەهام کەمترین جووڵەو لەرزین دەمخاتێ فەین.
- حەز دەکەیت کەمێک بەرەوسەر بەرزت بکەمەوە؟

- نا سپاس ئاوا باش.
- هیوادارم شوکی شاد بێبکەن.
- هیبە گۆپەکە بکوژنەرەوە.

بەیانی کاتێک هیبە چاوی کردەوە، پیدرەی بەنووساوی بەبنمیچەکەوە بینی، وەک باڵەن یان زارۆکێک بەباوەش هەڵگیرابێت خەفتبوو!!

- پیدرە (هاواریکرد) لەبنمیچەکە وەرەخوارە.

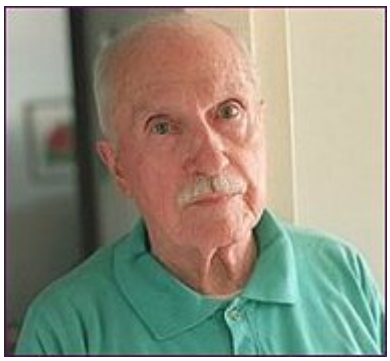
پیدرە بەترس و تەقینەوە وەخەبەرهات.. گشت بەشەکانی جەستەی دەئەشان.. پەش ئەوەی بخەوێت، ماوەیەکی زەر لەژێر پەتەکەدا ئەملاو ئەولایکردبووو.. ویستبووی خەی ئاوژوو بکاتەوە.. هەوێدابوو بەرەوسەر خەی هەڵبدات، بەڵکو بکەوێتە خوارەوە، بەڵام پەتەکەی سەری بەرەو خوارەوە ڕایکێشابوو.

- هیبە.. بەزەحمەت لاقم بەدەڵابی کتێبەکانەوە ببەستەرەوە.. تا پزیشکەکە دەت و چارەیەک بە ئەم دەردەی من دەبینێتەوە.

هیبە گوریسەکەی قەوی و پەیژەیەکی هێنا، بەتوندی گوریسەکەی بەلاقیەوە گرێداو توند بەرەوخوار ڕایکێشا.. جەستەی لەبنمیچەکە جودا بەوە وەک باڵەنێک بەنەو ژوورەکەدا فڕی و پاشان نیشتەوە.
دەرکەی ژوورەکە کراوەبوو، تەوزمێکی هەوا جەستە سووکەکەی پیدرەی گسک داو وەک پەڕێک بەرەو پەنجەرەکە بەرزیکردەوە؛ هەموو ئەمە بەخەرایەکی سەرسامکەر ڕوویدا..
کاتێک گوریسەکە لەنەو دەستی خلیسکا، هیبە قیژاندی.. دەیبینی چۆن مەردەکەی بەپەنجەرەکەدا چووە دەرە و لەژە لەژ وەک باڵەنێکی هەنگاوهەنگ، بەئاسمانی ئەو بەیانییەدا، توندو خەرا بەرەو سەر بەرزبەوە.. دوورکەوتەوە تا بووە خاڵێک و پاشان لەبەر چاوان بزر بوو.

ژێدەر

- سەرچاوەی وەرگێڕانەکەمان
https://www.almothaqaf.com/index.php?option=com_content&view=article&id=62942&catid=162&Itemid=305
- سەرچاوەی نەرێتیەکە بەزمانی زگماکی نووسەرەکەی/https://ciudadseva.com/texto/el-leve-pedro

ئەنریک ئەندرسن ئەمبەرت ئەنالەیز

ئیمان و ویژدان.. بەختیار محەمەد

ویژدان لە ئایین (ئایدیالۆژیا) گرنگترە، ئەخلاقیش لە ئیمان گرنگترە؛ ئەگەر ئایین و ئیمان، ئەخلاق و ویژدانیان لەگەڵدا نەبوو، ئەوا هیچ بەهایەکی ئەوتۆی مرۆیان نامێنێ، وەك کە ئێستا لە ئایین و ئیمانی زۆربەی موسڵمانداندا ئەمە بەدی دەکەین: ئایین هەیە، بەڵام هیچ ویژدان نییە؛ ئیمان هەیە، بەڵام ئەخلاقی مرۆیی زفتە. هەر بۆیەش (وەك فاکتەرێکی سەرەکی) لە کۆمەڵگەکانی ئێمەدا، تاوان و دزی و درۆ زۆرن، وەڵێ چاکە و ڕاستگۆیی کەمتر.

بەدڵنیاییەوە، هەر هەموو بکوژ و دز و تەڵەکەبازەکان نوێژکەر و ئیماندارن. زۆربەی هەرە زۆری گەندەڵەکانیش لەناو حزبە دەسەڵاتدارەکاندا – خۆ ئەگەر بە ڕووکەشیش بێ – نوێژکەر و ئیماندارن. ئەوان دیندار و ئیماندارن (واتە خوانەناس و مولحید نین)، وەڵێ ویژدان و ئەخلاقیان نییە. هەر بۆیەش بە ئاسانی دزی دەکەن و خەڵك دەکوژن. ئەمە عەقڵییەت و تێگەیشتنی زۆربەی هەرە زۆری مەلاکانیشە: لەلای ئەوانیش دین و ئیمان (واتە نوێژ و ڕۆژوو…) لە ویژدان و ئەخلاق بە واتا نوێیە مرۆییەکەی (مرۆڤدۆستی، لێبووردەیی، ژینگەدۆستی…) گرنگترە.

ئەم گوتارە ناعەقڵانییە کۆمەڵگەیەکی تاوانکاری دووڕووی بەرهەم هێناوە: لەلایەك نوێژ دەکا و شەڕ لەسەر چوونە مزگەوت دەکا، لەلایەکی دیکەش تاوان دەکا و ڕقی لەوی دیکەیە و ژینگە پیس دەکا…

هەر ئەمانەشن (هەر ئەم گوتارەشە)، کە ئەگەر پاپشت و لایەنگریی ئەم دەسەڵاتە ستەمکارەش نەبن، بەڵام بڕەنگن لە ئاست ستەم و تاوانەکانیدا. ڕاستییەکەی مرۆڤی ئیمانداری موسڵمان ئەوەندە کەشەی لەگەڵ ستەم (ستەم بەواتا هاوچەرخەکەی، واتە ستەمی کۆمەڵایەتی و نەتەوەیی و چینایەتی…) نییە، بەقەد ئەوەی، کە کەشەی لەگەڵ هەردوو چەمکی ئیمان و کوفردا هەیە (واتە لە ڕوانگەی ئەوەوە تەنها کوفر ستەمکارە؛ هەڵبەت ئەمە گوتاری قورئانیشە. هەردەم قورئان دژست و دوژمن لەسەر بنەمای ئیمان و کوفر، ئیسلامبوون و نائیسلامبوون هەڵواردە و پڕلین دەکا). هەربۆیەشە مرۆی ئاییندارى موسڵمان، کە دەبڵتە دەسەڵاتدار، هەر زوو – بە ناوی کوفر و ئیمانەوە – دەبڵتە ستەمکار و کافرەکان (نەیارەکانی) لەناو دەبا.

بەختیار محەمەد

قەڵادزێی پڕاوێزخراو, لێودیو پڕرسکانی نیشتمان.. سەلام عومەر

با لەبچوك بوونەوەمان لە دوو چوان نەچین

47 ساڵ بەسەر 24/4/1974دا تێپەڕیی ئەورۆژ یەکەم ساتی بە کۆمەکوژی بوو کەلایەن بەعسەوە دەستی پێکردوو بە یەکەم جاریش بوو کە لە قەڵادزێ چەکی قەدەغەکراوی نەوەوتی بەکارهێناو کەچی کۆمەگای نەوەوتی دوای ئەم هەموو تاوانێ یەك لە دوای یەکانیی بەعس کە خەی لە ئەنفالو کیمیاباران‌و وێرانکردنی هەزاران گونددا دیتەوە بەدەنگ بوو، تا ئەو کاتەی داگیرکردنی کوێت‌و ڕووداوەکەی 11ی سێبتەممبەری ئەمریکای بە دواداهات, وەهەش خەیان هاتنەوە مەترسی دەسەڵاتی بەعسیان لەعێراقدا بە دەرکەوت.ئەگەرنا لە خۆکدابوون لەمبەئاگاتر.
کاتی ئەوە هاتووە ئەو چیرۆکانەی کە هەر لەئەفسانە دێچن و بەسەر وێاتکەمان هاتوون لەشوێنی خەیان بگەڕێنەوە و کارساتکان کەهەموو سووچێکی ئەم کوردستانەی تانی بوو لەنەو دیکەمنتکاندا

دربهێنەرەوەو بەرنەوەی ئەو وڵاتانەی بەرپرسیاریەتیەکەی هەڵدەگرن ، بەتایبەت ئەستا کەخەڵکانێك هەن بەرپرسیاریەتی باڵایان لەئیراقدا لە ئەستۆیەو کەچی تاوانبارانی ئەنفال و کیمیا باران ئازاد دەکەن ، پەمان دەڵێن دەتوانین بەم کارتانە وڕانتان کەینەوەو ئەوسگانتان تێبڕدەینەوە کەپشتر شارەکانی ئەوپان گەاو دەکردو لەنوگرە سەلمانیش پارچە پارچەیان دەکردن .

بەیە کاتێتی ئاوە لەرابردووبدەینەوە، یان بگەڕێنەوە بە سەردەمە سەختەکان، مەبەستم ئەورەزانەی باشووری کوردستانی تێدا دەهاتدرا، ڕەك دەبەت بەسەر ئەو خەتایانەدا بچینەوە کەرژەمی بەعس دەرهەق بەکوردی دەکرد، یان هەوەستێك لەسەر چەندین ساڵ ئازادی بکەین و بە ئەو رابردووە بگەَەینەوە کەگەانکان نەك وەکو پەویست نین لەئاستی ئەو کارەساتانە نین کە بەسەر گەل و شارەکانمان هاتوون ، بەیە بیرکردنەوە لەگەان بەرەو باشتر سوورمان دەکات بەرەو ئەو جموجەێی کەدەکرەت لە ئایندەدا بکرە و نابێ ئەمە تاهەتایە لەدووای ڕەوتی گەانکاریەکان بین و هەرچاومان لەو دەسەاتە بەت کەسانەکە هەرخەریکی کابینەو دابەشکردنی ئەو بەدجانن کەهی هەموانەو بە چەندانەکە، یان پەژەکان بە ئەو شوێن و شارانەن کەخەیانی تەدان و ئەوانەش کەلەوەتی هەن قەوانیان تەدا بەتاەدکرەتەوەو کیمیا باران دەکرەن و بەردوومان دەکرەن ،هەر بەنی باروتیان لەبە و ئەو سیما شارستانییە وەرنەگرن کەدەبوو بەر لەشارەکانی دی هەیان بەت.
ئەو شارانە لە ڕەگەوە هەتەکەنران ڕقەکیان بەسەردا باری تاێستاش لەلایەن دوو وڵاتەوە بەردەوام تەپ و ڕقی بەسەردا دەبارەنرە بەیە خەکانی وە سەسەن خەئەگەر جارەکی دی بەسەر یادەوەریە تاەکاندا ڕەتەبین ،تەواوی کارەساتەکانی گەلەکەمان بەنینەوە بەرچاو بەوانەشەوە کەخەمان بەخەمان کرد، ئەوە دەگەینە ئەو ئەنجامەی کە 24/4/1974 یەکەم ساتی بە کەمەکوژی بوو کەلەلایەن بەعسەوە دەستی پەکردوو بە یەکەم جاریش بوو کە لە قەادزە چەکی قەدەغەکراوی نەودەەتی بەکارهێناو کەچی کەمەگای نەودەەتی دوای ئەم هەموو تاوانە یەك لە دوای یەکانێی بەعس کە خێی لە ئەنفالو کیمیاباران وڕانکردنی هەزاران گوندا دیتەوە بەدەنگ بوو تا ئەو کاتێی داگیرکردنی کوەتو ڕووداوەکێی 11ی سەبەتەممبەری ئەمریکای بە دواداهات, وەهەش خەیان هاتنەوەو مەترسی دەسەاتی بەعسیان لەعەراقدا بە دەرکەوت.ئەگەرنا لە خەوەکدابوون لەمەبەئاگاتر.

میکانیزمی دەسەاتی ئەوسای بەعس ئاراستێی سەرجەم ڕووداوەکانی لەو

خاڵدا چەکردبووە کە بە لەناوبردنو توانووی شڵشی کوردی دەتوانێ جڵووی فەرمانڕەوایەتکی درێژە پێبدات‌و هەموو پانتاییەکان دەکوونە ژێر سێبەری ئەو لەشکرەی چاوی لەدەورو بەر دەگڵا، هەروا دەشتوانێ ببێتە مایەی ئەو ترسە ئەستورەی کە ئایندەی دەسەڵاتی پێ دەپارێزێ, بۆیە بە داپۆشین‌و ونکردنی خاڵە لاوازەکانی بەتایبەت لە سەردەمی شڵشی کوردی کە ئەو کات شڵشەکە لە بەهێزیدابوو توانای بەعسیش سنووردارببوو پەنای دەبردە بەر کەڵکوەرگرتن تا بەرنامە گاوکەی درێژە پێبدات‌و پیشانی دەوروبەریش بدات کە لە هیچ سەڵا ناکاتەوە, رژێمکی ملهوڕ‌و عێراق بەهەموو پانتاییەکانیەوە لژێر دەسەڵاتی تاکڕەویانەی خۆیدایە‌و هەرچی بیرۆکە دەتوانێ بیکات، بەردومانکردنی قەڵادزێ لەم رژێداو کوشتنی سەدان هاووڵاتی‌و خاپورکردنی دێیان خانووبەرە‌و زانکۆی سلێمانی کە زانکۆی سەلاحەدینی ئێستای هەولێر,داغکردنی هەر هەموومان بوو، بەنام پڕۆژەی ئەو داغ ئەستوورە لەسەر هەردوو شاری هەڵەبجە‌و قەڵادزێ و پێنجوین و چەمان هەندێ ئەستوورە هەمیشە بەروخسارمانەوە دیارە‌و زەر جاران تاخیشی دەکەنەوە ،ئەم بەردوومانە سەرەتاو دەستپێکی یەکەم تراژیادیابوو کە هاووڵاتی کوردی وەخەبەر هێناو شڵشی ئاراستەی گەڵانکاریی خراکان کردو وەبیری هێنایەوە کە لە گەڵپانی جەنگدا تەنهایە‌و دەبێت خۆی بەرگری لەخۆی بکات و کەڵەگای نێو دەوڵەتیش لە ئاست کۆشەی گەلی کورددا خۆتووکی بێئاگا بوون و ڕەکخراوە جیهانییەکانی مافی مرۆڤیش لە بێئاگاییەکی میکانیکی دا نیان دەویست ئاوە لەم رووداوە ترسناکە بدەنەوە‌و بەرژەوەندی باڵای بازرگانە قەبەکانی ئەوسای نێوتی جیهانی‌و ساغکردنەوەی چەك‌و جبەخانە کۆنەکبووکانی ئەو وڵاتانەی لە دوای جەنگی جیهانی دووەمەوە دەرگایان لەسەر کلەم درابوو, هەکاری ریشەیی بەدەنگ بوون‌و خۆگلکردن بوون لە ئاست ئەو تاوانە یەك لە دوای یەکانەی لەلایەن حکومەتی عێراقەوە دژی نەتەوەی کورد ئەنجام دەدرا, خەجەنگی ساردوو وڵاتە سۆسیالیستەکانیش لەم نەوەندەدا لە ئاست وڵاتکی پارچەکراوی وەکو کوردستان بەخەتا دەرنەچوون‌و بەشکی زەری تاوانکان روو‌بەووی ئەوان دەکرانەوە‌و ناپاڵەم‌و فرەکە مەترسیدارەکانی ئەوسا لە ژێر باڵی ئەوانەوە دەفڕشران‌و شاری قەڵادزێ‌و دێیان‌و سەدان گوندو شارچکەی دی پێ خاپورکراو دواتر تەکدانی بە کەڵاو کوشتنی بە کەڵاو راگواستنی بە کەڵاو کۆچەوی بە کەڵەی بەدووداهات..!

ئاگر ئاوکی خرا لە رۆژی بیست‌و چواری بەفرانبار‌و رووداوکە وەك کارساتکی دژەمرۆیی هەبسەنگنین تەدگەین کە

بزوتنەری ئەم کارەساتە بۆ ئەزموونی شەشی کوردبوو لە ئاست هەرشکی نەخشە بۆ کێشراو کە تا ئێستاش شکستی هەموو شەشکانمان لە دوای دانوستانە ژەهراویەکانەوە دەست پێدەکاتو دووبارە بوونەوەو چەند بارە بوونەوەشی ئەو خاڵە لاوازانە وەدیار دەخەنەوە کە هەموو دەم وەک دیاردەیەکی نامۆ, بەردام شارەزا لە نێو متمانەکانی شەشی کوردیدا خۆی نمایش دەکات, بۆیە هەموو ئەو ئەزموونە دوورماندانە دەکرێ لە رێژەکی وەک ئەمڕدا سوودی لەوەرگیرێو سەرکردایەتی کوردی زۆر وشیارانە مامەڵە لەگەڵا ئەو بارودۆخە بکاتو چیدی خۆی وابەستەی هاوپەیمانییەتییەک نەکات کەدەزانێ لایەنی بەرامبەر شەرمی بۆو هاوپەیمانییەتییان دەت، یان رێبەرَکخراوی داعشی وەسەر دەگەڕێنەو وەک جەنگاوەرکی ئازا مامەڵەی لەگەڵ دەکات و هەمیشە بە پاشکۆی عراقیشیەوە گرێ دەدا، هەروا دەبێت لەئاستی بەرپرسیارێتکان دابەَت و چیدی گیانی پاوان خوازی و خۆ قەبەکردن رابردووی لەبیرنەکات چوونکە ئایندەی لەپێشە، هەروابتەوە لە بیریشی نەچێت کە ئەم دەستکەوتانەی ئەمڕۆ بەشکی گەورەی بەر شەهیدانی 24/4و 16/3ی هەڵبجە دەکەوێ ئەوە جگە لەوەی کە کەوکەی سالی نوێدو یەک فاکتەری سەرکی ناساندنی گەلی کوردبوو، بە کەمەگای جیهانیو دەستپەکی ناساندنی شەشو تراژیدیا جەراو جەرکانی گەلی کوردو بەجیهانی کردنی کێشکەو گەورەکردنی زیاتری سەرکردەکانمان بوو.

بۆیە رەزنان لە رێژانی سەختی تەکۆشانو ناساندنی وەک خۆی رووداوکان بەس نین بە قەرەبوو کردنەوەی ئەو شارو گوندانەی بەدەستی بەعس زەرەرمەندبوون, بە قەد ئەوەی کە دەبێت لە ئێستای ئازادیدا کاری جددیو بەرهەم ئامێز بۆ ئەم شارانە بکرێتو لە بیری نەکەن کە یەکەم خەپیشاندانی جەماوەری بەرفراوان کە ترسی بەعسی شەقکردو تەواوی کوردستانی گرتەوەو گەورەترین وڕەو توانستی بەپشمەرگەو سەرکردایەتییەکان بەخشی راپەڕینی 24/4/1982ی قەدزە بوو کە تەواوی چینو توێژکانی ئەم شارەو قوتابیانی زانکۆی سەلاحەدینو سەدان قوتابی کچو ژن بەشداربوونو بە یەکەمجار داوای جەماوەر بەلابردنی هەندە سێبەرەو ئازادکردنی گیراوکانو چەکردنی رێبەرکانی ناو شار بەسەر بەعسدا سەرکەوتو بەم هەنگاوەش تەواوی کوردستان راچڵەکیو ئەو ترسە ئێستوریان فەدا کە بەعس لە دڵی گەلی کورددا چاندبووی.

لەرەو قەدەزە بووە ئەو رایەڵە بەرفراوانەی کە شەشکان متمانەی پێبکەنو لانەی ئەو چالاکیە بەردەوامانە بێت کە لەوەو دژی بەعس

دەوڵەتەکانی سەرجەم حزبەکان بەرنامەی کارو کردەوەیان بە ئەنجام دەگەیاندو هەر لەوڵاتێکدا چەندین جار ڕووبەڕووی تەکنیکەکان

دی هەیە کە ئێستا ئیدی وەختیەتی کاری بۆ بکرێو دەکرێ وابکرێ, پڕۆژەی خزمەتگوزاری هەندێ زۆر بەت تا هەموو ئەو خەڵکەی ئەو شارۆچکانە لە نامەکراوەو ئاڕاستەووی گەشانەوەی دەکەن کارێکی دڵستکەوێو هەر لەوە نێك لە دوورەوە دڵست بکەنەوە بۆ جوانکردنی ئەو شارەی کە هەتا دەمرین چاومان لە دوویەتی, چوونکە هەموو یادگارییەکانمان ئەوەتان لە نێو ئاوو دەڵاو کووچەو قەڵاو سەربەردوو سەر قەبرانکەیدا جێهێشتووە.

ئەوەش وەك دەسەڵات و وەك ئەوانەی بەوەدا هاتن و گەیشتنە ئەرێ لە بیرتان نەچێ، راستە هەموو کوردستان بایی خەی زیبری بەعسی وەکەوتووەو شەهیدی هەبووەو قوربانییەکی بەشوماریان داوە بەڵام تەنهێا دوو قەزایەك کەزەر هاریکاری شەرش بووون ولە سەر دڵستکەوتەکانی ئەوە گەورەترین زیبری رژەمە شۆڤینیستەکانی خواردبێ ،قەڵادزەو هەڵەبجەیە ،چوونکە ئەم دوو شارە بەتەواوی خاپور کران،جگە لەشەهیدەکان خەڵکەکەی پەراگەندە بوو ئێستا ئەوان بەڵەنەکانی دابویان جیابجیان کرد، ئێدیکوا بەڵەنەکانی ئەوە کەهەموو ساڵە و تەنها لەیادەکاندا دەیدەن ؟؟

بەردومانەکانی سوپای تورکیاو ئێران بەسەر گوندە سنووریەکانی قەڵادزە نامەیەکی ئاشکرایە بۆ دەسەڵاتی کوردی ،کە ئەوە جێگەی لەقەوماوان و لانەی شەڕشگێڕانی کوردەو دەبێت هەمیشە لەئاوارەیی دابن ،بۆیە خەڵکی ئەم دەڤەرە دەخوازن دەسەڵاتی پشدەر هەمان ئەو دەسەڵاتە بێت کەلەشارەکانی دی هەیەو باچیدی داهاتە قەبەکان نەژەنە باخەڵی تاکەوەو قەڵادزە ئەو شارەیە کە دەکرێ ئەوجار بیری لەبکرێتەوە. پڕۆژە گەلەك بەنن ولاوەکانی دونە کە لە شەرشکاندا ماندوو بوون پێیان ئاشت بکەنەوە، بابیر لەئایندەیەکی گەش بۆ تەواوی کوردستان بکرێتەوەو هەوێدرێ لەگەڵ جوانکردنی شارەکان ئەوپلانانەش هەڵبوشێندرێنەوە کەدژ بەنەخشەی ئایندەمان لەگەڵدان، یان دەخوازن بچوکترمان بکەنەوەو ئەمەش لەنەو کێشە ناخەیەکانی خەمان، خەمان هەندە بچوك کردەتەوە خەریکە لەدووچوان دەچین.

هەناسەکانی دوای ئاشقبوون..

دەق: ستیڤان شمزینی

1

ماچەکانم کەپەی ئاگرەکن
گە لە دارستانی حەزت بەرئەدەن
وەک لاولاو
بە سنەوبەری باخای کریستاڵیتا هەڵئەزنن و
لە نەو مەمکەکانتا
وەک پارچە ئەماسکی ئەبریسکێنەوە
وەرە لەو دەمەی
بزەکان بە لەومەوە دەست ئەکەن بە وەرین
یان لەو کاتانەی
وەک پاشماوەیەک فڕە ئەدرەمەوە سەرنووڵک
بە ماچە بریقەدارەکانت
پرچی رەژگارە تاڵەکانم بەوتنەوە
هەردوو دەستی تاساوم
لەنەو نازی مەمکەڵانتا کەبکەرەوە

2

کراسە خوێناوییەکەم ببنەوە بە دایکم
گەنجیم لە نەو زیندانی پیری دەربکەن
مەرگم بە ئاوی شیرینی ژیان بسمیل بکەن
ئاواتەکانم لەنەو قەفەزی سەرم ئازاد بکەن
حەسرەتەکانم لە سەدارەی ڕەحم داگرنە خوارە
پەنچەرە داخراوە ژەنگگرتووەکانی ئومێدم بکەنەوە
روانینە خنکاوەکانم لە زەریای پەژارە دەربهێنن
کراسە خوێناوییەکەم ببنەوە بە دایکم
پەی بەرن کوڕە چاو دەریاییەکەت
باڵندەیەکی کەچەریی و
دواین شەهیدی داستانی ئەوین بوو

3

من جێت ناهێڵم
تاکو زریانم ڕەحم
لە باوەشتا هەور نەبەتەوە
تاکو بارانی چاوەکانم
بەسەر مەزرای میهرتا نەبارە
تاکو خوناوی تەنهاییم

بۆ فرمێسکت نەشمەوێ
من جێت ناهێڵم
تاکوو خەرابستانی دڵم
بۆ ماچەکانت نەکەمە گۆشەن
تاکو ژووری چێژی سڕزم
پێ نەکەم لە پێکەنینەکەت
تاکو هەستی پەرتم
لەنێو نیگاکانتا کۆنەکەمەوێ
من جێت ناهێڵم
4
وەرە لە ئاوێنەی فرمێسکەکانما
تابڵێی ناسکی خۆت ببینێ و
لەسەفەری عەشقا
لە دەربەندی دڵوانێیی لەسەرم بوەستێ،
لە پەنجەرەی چاوەوانییەوێ
دووبارە سەیری دەرکەوتنم بکێ
لە نوێژی خۆشویستیدا
ڕۆژی حەڤدە جار ناوم بهێنێ،
لە خەیاڵەکی پەمەییدا
دێ کۆییەکەم دەستەمێ و ماڵی بکێ
لە ئاسمانی منەوێ
گەرانی بە باندێ بەزارەکان بچڕێ
لە کەتایشا خونێ خاییەکانم
پێ بکێ لە بریسکەی ئەوینت
5
کە توامەوێ لە تەدا، قاوەی ڕەحتم شیرین کرد
کە توامەوێ تیاتدا شاباڵەکانی فڕینم کرانەوێ
کە توامەوێ لە خەیاڵەکانتا، بوویتە لاولاوێک
بە ئارەزووێ سپییەکانی دڵی منا هەڵگڕایت
6
لە زەمانی دڵوانکانەوێ هاتووم و
باهەزی عەشقت لە دوورەوێ منی هێنا،
خەشم ئەوێی تا دوا هەناسەی وجود و
یەکەمین وەستگەی تاریکی نەو گڕێ
پێش مەرگم هەر دێم و
ئاوی گەزەی مەمکەکانت ئەخەمەوێ
ئەگەر بزانم دوا هەناسەی ژیانمێ

لەوی وشکم لە تەنایی لەوت ناکەمەوە
ئازیزم لە نامەی دەما بە نوسیووی
مردن لە ئامێزی تەدا توانەوەیە لە ژیانا
ژیانیشم مەرگێکە لە تاسەی دووریيەکەتا
7
ئەو دەمەی
دەم ئەکەمە ناو خەشاوی دەمتەوە
تک تک ئاوی چەژ
بەر پەی ڕەحمان ئەشواتەوە
کاتێ پەنجەکانم لەنەو مەمکەکانتا
گیتاری گووشین ئەژەنێ
سەراپا گیانمان
لە بارانی بە خوەی چەژ هەڵدەکشێ
کاتێ وەک کانی و چەم
جەستەمان تەکەڵاوی یەکتر ئەبێ
وەک دوو مەل
دەروازەی ئاسمانی راموسان بەروومانا ئەکرێتەوە
8
واز لە سەفەر بهێنە
من لەوسەری سەفەرەوە هاتووم
واز لە کەتر بهێنە
لە شانشینی پەروانەوە هاتووم
واز لە دەتەنگی بهێنە
لە هاژەی پەکەنینەوە هاتووم
واز لە کاتژمێر بهێنە
لە دەرەوەی زەمانەوە هاتووم
واز لە نیشتمان بهێنە
لە دەزەخی تاراوگەوە هاتووم
واز لە ئاگر و کەپە بهێنە
لە مەجەڵەی ئاوەوە هاتووم
واز لە مانگەشەو بهێنە
لە تینی هەتاوەوە هاتووم
واز لە تەمەن بهێنە
بە بەشکەکەی منداڵییەوە هاتووم
واز لە شەرم بهێنە
لە کیشوەری ماچستانەوە هاتووم
هاتووم تا مەغریبەکانت

بخەم کەشی سپێدەکانمەوە
هاتووم تا هاوارەکانت
بخەم دڵەکانی بەدەنگیمەوە
هاتووم تا دڵی گەلاسیت
بخەم قەفەزی ئەوینی خەمەوە
9
عەشقت بەتە خەونم و
هیچ ناخەوم بە ئەوەی
لە گەشتەکی خەیاڵئامێزدا پێت نەڵێم
دەمارەکانت پە پە بکە
لە خوێنی یاخیبوونم
تەمبووری دەرکەوتن و هاتنت
رووەو من بژنە
نامە دڵەفێنەکانت
بە مرەکەبی ماچەکانم بنووسەوە
هەورە گەڵەکەکانت
بە ئاسمانی تەنهاییم بسپێرە
دزێخت لە بەهەشتی گرانییە ئاشقانەکانم
فێنک بکەرەوە
سەرکێشییەکانت
بخزێنە نەو شیعرە سەرگەردانەکانمەوە
شەوە ئێنگووستە چاوەکانت
لە رووناکی رژەکانم هەڵکەشە
پێکەری جاویدانی ئەوینت
لەسەر تەمەنم هەڵبکەڵە
نیگا نەرمەکانت
بخە نەو توڵی چاوە سەوزەکانمەوە
پەستەکانی خەیاڵت
بخە نەو سندووقە سوورەکەی دەمەوە
سەفەرەکانت با لەسەر ئەو خەیتەرە بێت
دەتگەیەنە بە من
وەرین و خەزانەکانت
لە باخچەی سەز و مەستیما بوونەوە
دەفتەر وێنەکانت
بە حیبری ئەسرینەکانم ڕەنگ بکە
هەنسکەکانی بەزاریت
بکە بە ئاوازێک بە سترانە قەرەجییەکەم

بیرۆریەکانت
لە بەنی پکک عەتردا بنەرنە بۆ قەڵەمکەم
دڵە ڕەنجاوەکەشت
بۆ کزەبای خۆشەویستیا ڕەوانەی چاوەوانیم بکە

سوێد – ستۆکهۆڵم
2017

کتێب: بۆ تیشکی ئیشقت ئەدرەوشێمەوە.. نووسینی: ستیڤان شەمزینی

ناوی کتێب: بۆ تیشکی ئیشقت ئەدرەوشێمەوە
بابەت: شیعر
نووسینی: ستیڤان شەمزینی
تایپ: نووسەر
دیزاین: هەرەم عوسمان
چاپ: سکای دیزاین
تیراژ: 1000 دانە
نرخ: 3000 دینار
نۆبەتی چاپ: چاپی یەکەم
ساڵی چاپ: 2017
شوێنی چاپ: کوردستان – سلێمانی

بۆ خوێندنەوەی ئەم کتێبە کلیکی ئێرە بکەن..

ئەوە (لوبنان)ی خۆتان هەیە .. منیش (لوبنان)ی خۆم.. جوبران خەلیل جوبران و : نەژاد عزیز سورمێ

ئەوە لوبنانی خۆتان هەیە بە هەرچی بەرژەوەندی و
ناکۆکییەکانی تێدایە ،
منیش لوبنانی خۆم بە هیوا و خەونەکانییەوە ..
لوبنانی ئەوە گرێیەکی سیاسییە ناژگار دەکۆشێ بیکاتەوە ،
لێ لوبنانی من
چەند گردێکەیەکن بە شکۆ و مەزنییەوە ڕووەو شینایی ئاسمان
بەرز دەبنەوە ..
لوبنانی ئەوە کۆشەیەکی نەودەوڵەتییە شەو هەڵیان دەدا ،
بەڵام لوبنانی من دڵی هەمن و ئەفسوناوین ،
زایەڵەی ستران و زەنگی لە کەنارەکاندا شەپۆل دەدەن ..
لوبنانی ئەوە ململانێی پیاوێکە لە ناژئاواوە هاتووە
لەگەڵ یەکێکی دی لە باشوور ،
بەڵام لوبنانی من نوژێکی باڵدارە
بەیانییان کە شوان مۆگەل بەرەو مەرگان دەبەن لە شەققەی باڵ دەدەن
، ئەوارانیش کە جووتیار لە کاناگە و هەزان دێنەوە هەڵدەکشێن ..
لوبنانی ئەوە حکوومەتێکە سەرەکانی لە ئەژمار نایەن ،
لوبنانی من
چیایەکی ساماناکی ئارامە لە نێوان دەریا و پێدەشتەکاندا
ڕوونیشتووە ،
ڕوونشتنی شاعیر لە نێوان ئەبەدییەت و ئەبەدییەتدا ..
لبنانی ئەوە فاناکە ، ناوی کە لەگەڵ کەمتیاردا کۆ دەبێتەوە دەیکا
و
کەمتیار لە کۆبوونەوەی لەگەڵ گورگ دا ،
لوبنانی من ئەو یادگارییانەن
ستڕانی کچان لە هەویەشەواندا و گۆرانی کیژانم لە ناو خەرمان و
گوشینگەکان بە گوێدا دەدەنەوە ..

لوبنانی ئەوە چوارگۆشەی شەترەنجن لە نێوان سەرکی دین و فەرماندەی سوپا ،
لوبنانی من پەرستگەیەکە بە ڕۆح دەچمە ناوی
کاتێ وەس دەبم لە تەماشای ئەو شارەی
بەسەر هەوڵەوەدا ڕێ دەکا ..
لوبنانی ئەوە تایەفە و حزبە ،
لوبنانی من ئەو کچە جحێانەن بە گابەردان هەڵدەگەڕێن و
لەگەڵ جوێباران ڕا دەکەن و
تڕپ لە گڕەپانان هەڵداوێن ..
لوبنانی ئەوە وتار و وانەدان و مشتومڕە ،
لوبنانی من خوێندنی قومریانە ..
لوبنانی ئەوە درێیەکە لە ژێر ڕووپۆشێك لە زیرەکیی خوازراو و
دووڕوویەك لە بەرگی داب و نەریت و خێنواندندا ،
لوبنانی من ڕاستییەکی سادە و ڕووتە ..
لوبنانی ئەوە چەند قانوون و چەند بڕگەیەکی سەر کاغەز و
چەند بەڕێن و پەیماننامەی ناو دەفتەرانن ،
لوبنانی من خۆسکایەتیی
نهێنییەکانی ژیانە و نازانێ کە دەزانێ ..
لوبنانی ئەوە پیرەمێردێکە دەستی بە دێنەوە گرتووە و
بڕی وەك هێناونەتەوە و بیر لەخۆی نەبێ لە هیچی دی ناکاتەوە ،
لوبنانی من تۆلازێکە وەك قوللە بەرز ڕادەوەستێ و وەك سپێدە
زەردەمسکە دەبێتەوە و
چوون هەست بەخۆی دەکا هەست بەوانی دیکەش دەکا ..
لوبنانی ئەوە هەندێ جار لە سوریا جیا دەبێتەوە ، جاریش هەیە
پێیەوە پەیوەند ،
هەندێ جاریش فڕێ لە هەر دوو لا دەکا
تا لە ناوەندی گرێدراو و پچڕاودا بێ ،
لوبنانی من نە پەیوەندە ، نە جیا دەبێتەوە ،
نە خۆی بە گەورە و نە بە بچووك دادەنێ ..
ئەوە لوبنانی خۆتان و ئێوەکانی ،
منیش لوبنانی خۆم و ئێوەکانی
گەڵ داخێ ئێوەکانی لوبنانی ئەوە کێن ؟
ئەوانەن ڕۆحیان لە نەخۆشخانەکانی ڕۆژئاوا لە دایك بووە .
ئەوانەن ئاوەزیان لە باوەشی چاوچنۆکێك بێدار بووەتەوە
دەوری دڕفراوانان دەگێڕێ .
ئەو شووڕانەن بێ خواستی خۆیان بە ڕاست و چەپ لار دەبنەوە ..
ئەوان ئەو کەشتییەن بێ سوکان و بێ چارگە بە گژ شەپۆلاندا دەچێ ،

کەشتییوانەکانی دووەم
بەندەریان ئەشکەوتێکە دوورەدرنجی تێدایە ،
ئەی باشە هەر پێتەختێکی ئەورووپا
ئەشکەوتێك نییە بێ دڕو و درنجان ؟

ئەوان بێ یەکدی میرغەزەب و زمانەوان و هەوانبڕ
لە بەرابەر فەرهەنگانیش ، لاڵ و بوودەکە ..
ئەوان ئازادیخواز و چاکسازی شۆڕشگێڕ ،
لێ بە تەنیا لە ڕۆژنامە و لەسەر ستێجەکان ،
کێنەپەرست و ملکەچ لە بەرامبەر ڕۆژئاواییەکان ..
ئەوانەی برسیەتی ناناسن ئەگەر نەگاتە گیرفانیان ..
ئەوان ئەو کێلانەن ڕۆژگار کۆتی ژەنگاوی گۆڕیون
بە کۆتی بریقەدار ،
خەیاڵ دەکەن ئیتر دەست کراوە و ئازاد بوون .
ئەوانەن ڕۆحەی لوبنانەکەتان ..
هەیە زاتی ئەوە بکا و بڵێ :
ئەگەر مردم نیشتمانم نەختێ باشتر بەجێهێشت
لەو کاتەی لە دایك بووم ؟
ئای چەند لە چاوی ئەوەدا گەورەن و لە چاوی منداڵ بچووك ..
بەڵام نەختێ بوەستن ، با منیش ڕۆحەکانی لوبنانی خۆمتان پیشان بدەم :
ئەوان ئەو جووتکارانەن بەردەباڵانان دەکەنە باخچە و بۆستان ..
ئەوان شوانن ..
هەزەوانن ..
دایکن .. باوکن ..
وەستاکار و گۆزەساز و تەونکەرن ..
ئەوان ئەو شاعیرانەن ڕۆحیان لە پیاڵەی نوێدا دەکەن ،
ئەو شاعیرە خۆسکانەی(عەتابە و معەننا و زەجەل)(*) دەچێن ،
ئەوانەی کە لوبنان جێدەهێڵن چیدییان پێ نییە
بەدەر لە خونکەرمیی دێیان و پشت ئەستووری بە بازوویان
کە دەشگەڵنەوە بێ
بەخششی خاکیان لە لەپی دەست و تاجی غاڵیان بەسەرەوەیە ..
ئەوانەی بێ هەر کوێ چوون بەسەر دەوروبەریاندا زاڵ دەبن ،
لە هەر کوێیش بن ، دڵان بە لای خۆیاندا ڕادەکێشن .
ئەوانەی لە کۆیتان لە دایك دەبن و لە کشکەکانی زانستدا دەمرن ..
ئەوانەی بە بۆای پتەوەوە بەرەو حەقیقەت و جوانی و کەماڵ

وەڵ کەوتوون ..
داخ دوای سەت ساڵ چی لە لوبنان و ڕۆژهەکانی لوبنانتان دەمێنێتەوە ؟
ئایا وای لێك دەدەنەوە ڕۆژگار لە یاداوەری خۆیدا
ڕواڵەتی چاوبەستیی و فریودان و مەرایی دەپارێزێ ؟
پێتان دەڵێم لەسەر چ دینان نین ، ئەگەر بتانزانیبووایە لەسەر هیچ نین
ئەوە بۆزلێکردنەوەم شێوەیەك لە بەزەیی و سۆزی وەردەگرت
بەڵام ئێوە نایزانن .

(ڕۆمانێکی ئەم دواییە ی ئەنوەر عەبدولمەلیك ئەم ڕستەیەی لێوەرگیراوە . * لە کتێبی (جبران خلیل جبران بایجاز) ئامادەکردنی وەزحاء فەخری تاڵب – بڵاو کردنەوەی دەزگای بەیسان – بێروت – چاپی دووەم 2002 ل 133 .

بێدەنگی.. بەختیار محەمەد

بێدەنگی ئەو کاتە جوانە،
کە وەك بەفر سپی بێ،
وەك تەمیش
بە ویقار و سەرکەش بێ.
ئەو کاتەش شکۆمەندە،
کە وەك گا بەرد
بە ڕەشەبای دەنگە دەنگ
نەجووڵێ.
بێدەنگی ئەو کاتە جوانە،
کە هی ئازایی بێ، نەك ترس
ئازاکان هێمنن
ترسنۆکەکان دەنگیان زۆر دێ
(پێن لە قاوقیێ و دەنگە دەنگ).
بێدەنگی ئەو کاتە جوانە،
کە وەك بەرد

گەمی مەند دەشەقێنێ.
بەدەنگی ئەو کاتە جوانە،
کە وەک زێ
لە کان دەردەهێندرێ.
وەک ئەڵماسیش
لە ناو مەجلیساندا
خۆی دەنوێنێ.
ناشیرینترین بەدەنگیش
بەدەنگییە لە ئاست ستەمدا.
هەموو دەنگێک جوانە،
کە باسی ئاشتی دەکا.
هەموو دەنگێکیش جوانە،
کە دەنگی جەنگ کپ دەکا.

بەختیار محەمەد

نوشتێ.. سلام عومەر

گوێی راستەمیان قانگ دا
گوێی چەپم
فڕێ جگەرێ کەشان بوو
⋆ ⋆ ⋆
ددانی شیریم
شیرینی وەراندی
هەمیشەیش تاڵی
⋆ ⋆ ⋆
بەراستێ دەنووسم
بەراستێ شوت دەکەم
دەست و پێی چەپم بینەرن
⋆ ⋆ ⋆
داکم نوشتەیەکی
بەشانی راستمەوە هەواسی
بەدەستی چەپم لەمکردەوە.

فەنابوون لە تەدا.. شیعر/کاوە عوسمان عومەر

خونچەی خونی گرتوە، هاتنەکت..
زەنگی بروسکەیەکی ناوختەش ، بەدەنگی ..
مەلەکی شکاند، پرسیاری بوون..
و نە بوون..
بە لقی داری دەوە جما،،
خونی قورمزی غوربەتی..
مانگ،بە پەنجەرەی ژورەکا،،
پەووی …
پەفرمێسکی داخست،
پەش گەیشتنی کەچەرە..
بە گالیسکە ئەفسونایەکانی سپێدە،
وانیەک ، لە جوانی فەربوو!،،
هەموو ەگاکان ئەچنەوە..
دارستانی چاوت،،
من ئیتر بەرو ەشنایی ەها،
پەهەئەگرم،،
ەمداوە، جازی یاخیبوون..
ەحم هەگرە،،
یەک لە دوای یەک،،
ناوی ئەو مەلانە ئەنوسم،،
خەیان ئەدەن،،
بە پەنجەرەی دەزەخی گە هەساو..
وەرزی قات وقەی عەشقە..و..
ووشکە ساڵی تەنیایی.. و..
چاوەوانیە،،
لە فیردەوسی خود خەیدا،،
وون ئەبمەوە،،
لە خودی خەما،،
سەفەر ئەکەمەوە،،،

تەئەپەمەوە …
بە کەنارە ەەنگاوەەنگی ەەحەک..
لە گزنگتا فەنا،،
لە بوونی تە دا…
فەنا ببمەوە!
ئای ئازادی!
ئەی تاکە نزرگەی پیرەز!
چاوم هەورە، و..
ەوخسارەکت نابینمەوە،،
تا شکەفە شیعری ئەرخەوانیت،،
بەسەرا ببارەنم،،
گەرچی نوسین دەربارەی ..
گەردوونی ەوخسارت،،،
هەسارەکانی خەیاەمی زیندانی کردوە!

……..
وەنەکە تابلەیەکی نیگارکەشی فەەەنسی
Claude Monet
Cliffs of Varengeville, Gust of Wind

ساردایی مەردنە! .. مەولەود ئیبراهیم

ئەستا کە لەسەرو بە ندی یادی ەەژانی تاە و پە لە مەرگەساتی کیمیابارانی هه ەەبجەو ئەنفالەکان دا دەژین ، بە وەختی ئەوەی دەزانم کە شیعری (ساردایی مەردنە !) کە ساەی ۱۹۸۹ نووسراوە ،جارەکی تەر لەرەو بخەمە بەرچاوی خەشویستان و بە فرمەسکە شیعرەک بەرچاوی هاوخەمی خەمان تەەکەین و بیربکەینەوە ……..مەولود ساردایی مردنە !

کە فرمێسکان دەناسێتەوە؟
کەمن سەرو پەم لە گۆڕابن !
ئەو نیە..کوانی خەم
جووت جووت
تاژیم بەردەدەنە!
چیبکەم لە گۆڕ ئەو چاوانەی خەم
هه رچی پێ دەبینم
لەم دەبن بە خەم
کوڕنابن ئەم چاوانە
نایانە گە دەم و زارم
کە فرمێسکان دەناسێتەوە ؟
ساردایی مەرگ وگرانایی بەردییم
دەکشێنە بەدەنە
عەشق چ دەردەکی سەربەگەبەندە
دەچمە ژاوە ،
دەبمە نەچیر !
گەرانی دەڕەم ،
خەم دەکوژم
دوژمن بوو ئەوەدەستەی
فەری تیر هاوێتنی کردم
بە ژەوە
تیران داوەمە سەرو دەی خەم!
ئەوە چ شێتێکە
ئەو عەشقە سەربەگەبەندە
مردم..هەندەی کراسان لەبەر خێ دادەم
کراسی پێستەو گەشت
کراسی ژەهر!
**
لەم دیارەو دەستم نایگاتێ
بەی دەچم و نایگەمێ
**
زەرم سەروکەزی سوتاندن
ئەسپی باڵدار دەرنەکەوت
زەرم ئەنگوستیلێ بادان
سواری پشت کەوان نەهاتن

مەمکی زەر ئافرەتم مژت
کەس خەی نەکرد بەدایکم
لە کوێپەری گریانە
کەمن چاوانم
دوو چاوی خەم بینینن
چ کوەرە دوعایە بوو لەخەم کرد؟
ئەو ەەژەی گوتم :
تەم خەشدەوە
کە فرمێسکان دەناسێتەوە؟
کەمن سەرو پەم لە گەابن،
ئەوە نیە ساردایی مەرگ و
گرانایی بەردیم دەکشێتە بەدەنە؟!؟

*** ۱۹۸۹/ هەولێر

- ئەم وێنەیە دەسکاری کراوی دەستی برای هونەرمەند (هەردی قاسم) ی خەشویستە بەدە سوپاسی دەکەم .